

זבחים קו

שבת נחמו-פרשת ואתחנן

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן

אלא לרבנן היכא שריף להו - הקשה
העול"ש אמאי לא מקשה לרבנן מנין
דפרה נשרפת חוץ לג' מחנות, ובח"נ ציין
לתוס' לקמן קז: ד"ה יכול שכתב דילפינן
מגילוי מילתא מפרים הנשרפין.

2. ספר איזהו מקומן

היכן נשרפין לצפון ירושלים - הרמב"ם
מעשה"ק ז. ב. ד. השמיט ולא כתב
האי בית הדשן אי בעי צפון או מזרח
ירושלים, וכן אי צריך שיוקדם לשם דשן

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובקר"א כתב בטעם שהשמיטו הרמב"ם,
אולי משום שאין זה חיוב, ורק כך נהגו מפני
שהשחיטה וקבלה היו בצפון. אך החפץ חיים
בלקוטי הלכות כתב, דר' יוסי הגלילי ס"ל דלא
קפיד קרא לא על צפון ולא על מזרח, רק צריך
שיהא שם דשן, והרמב"ם פסק כוותיה דאין
קפידא לאיזה רוח, ונע"ש דריה"ג ות"ק פליגי בתרתי
כו', ועוד דהמשנה לא הזכירה מקום השריפה,
רק שנשרפין בבית הדשן, וכן בכרייתא דתני לוי
לא נזכר כו', ומשמע היכא דאיזדמן סגל בזה
וכו'. וכזה ראיתי בקדשי דוד, שמיישב כן דברי
הרמב"ם, דבמשנה משמע שבכל רוח שהוא
כשר, וכן מדתני לוי שלשה בית הדשנין כו',

אמנם בשטמ"ק כאן ציין לעיין בכפתור
ופרח, והנה שם (פ"ו) כתב להדיא, שר' יוסי לא
פליג אדרכנן, אלא דמקום שריפתן הוא הנקרא
בית הדשן, וזה דלא כפשטות דברי הגמ' ורש"י
דפליגי, ומדבריו יוצא שגם לריה"ג נשרפין
בצפון, ונע"ש שעד היום מקובל מקום בית
הדשן, והוא לצפון ירושלים כמרוצת הסוס והוא
תל קטן ונמוך הרבה. ונהנה בערך תחילת שנות ת"ר

4. ספר איזהו מקומן

(ב) בדין העלאת זר ואשה בחוץ - בגליון
בשטמ"ק כריתות ג. אות יג' כתב דשמא

לא מחייב בחוץ רק הראוין להקריב בפנים, וכן שם בשטמ"ק בהשמטות אות יד' נסתפק באשה אי פטורה בחוץ כיון דלאו בת העלאה בפנים או כיון דזר ואשה כשרין בבמה ה"נ חייבת, ועי' הערה ב' לכנסת ראשונים.

וברשב"א ב"ב דף קכא. כתב דבני ישראל שנאמר בשחוט חוץ לרבות זר שחייב בשחיטה כיון דשחיטה כשירה בזר, והקשו דא"כ העלאה דזר ופסול יפטר וקרא כתיב 'איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יעלה וגו', ועי' במקור ברוך ח"א סי' א' מה שתירץ בזה ומחלק בין זר לאשה, וראה עוד שם בח"ב סי' ח' (ד"ה אלמנס מ"ש כתר"ה, והלאה), וע"ע מנח"א עמ' קנ"ו, והערה טז' לכנסת ראשונים.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה השוחט והמעלה בחוץ כו'. כתב בחי' הרשב"א (ב"ב קכ:) לימד על שחוט חוץ שהכל חייבים בהם, ואפי' זר שאינו ראוי לעבודה, ומשום ששחיטה כשרה בזר. [והא דמשמע בירושלמי יומא פ"ב ה"א דקן כהן חייב, הנה בקרבן העדה פי' שהכוונה דאפילו כהן חייב, וא"כ לא בא לאפוקי זר]. וצ"ב דלפי דבריו בהעלאה יהא פטור בזר, כיון שפסול להקטרה בפנים, והרי בקרא (אחרי י"י) איתא בהדיא "איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יעלה", ועי' במקור ברוך (סי' א) מש"כ לפרש בדבריו. [ועי' בהעמק דבר אחרי שם]. והנה בשטמ"ק (כריתות ג. אות יג) הביא דהמעלה אברים בחוץ, שמא לא מחייב רק אותן שראויין להקריב בפנים. ויש לדחוק דלא קאי על זר רק על אשה, [ובגליוני הש"ס להגרי"ע לירושלמי מועד כד אות ז, הבין דקאי על זר, ותמה שכל שבפנים אם עלה לא ירד חייב בחוץ, א"כ בזר חייב, וציין שכד' השטמ"ק משמע בירושלמי הנ"ל, ופלא שלא הביא ממקרא מפורשת דזר חייב]. ובהשמטות לשטמ"ק שם (אות יד) הביא בשם רבינו ברוך, בזה"ל, דאשה לאו בת העלאה היא בפתח אהל מועד, מסתמא לא מחייבא עליה בחוץ וכו' עי"ש. אך עדיין צ"ע מאי שנא אשה מזר גבי העלאה, ועי' במקור ברוך הנ"ל מש"כ בזה. ועי' גם בכלי חמדה (אחרי אות ה) שתמה על השטמ"ק מפסוק מפורשת הנ"ל,

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

נסתפק בערוך לנו (יבמות ז: ד"ה ברש"י) אם אחד העלה על המזבח בלא אש, ואיש אחר הביא את האש, מי חייב, וכתב שלכאורה הנותן האש פטור כיון שהוא לא העלה, ובקרא אשר יעלה כתיב, ולאידך גיסא זה שהעלה בלא אש פטור, כיון שהחירוב הוא על העלאה דומיא דבפנים [דשם יש אש כמזבח להתאכל הקרבן], וע"כ בעינן שיעשה שניהם, העלאה והבערת האש, או שיתן על האש, וכן יש לדייק ממש"כ בספר החינוך (מ' קפו) המעלה בחוץ פי' שריפה באש [וכ"כ הרמב"ם בסה"מ (ל"ח ז) הקטרת הקרבן על האש],

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

אלא אזהרה מנלן. עי' בפרש"י שחיוב קרבן חטאת צריך אזהרה, [אבל התוס' חולקים וס"ל שאינו טעון אזהרה, עי"ש הראיה לזה, ופירשו קושית הגמ' אזהרה מנלן שאינו על המשנה כאן, אלא על המשנה במס' מכות (יג.) שחייבים מלקות על שחיטת חוץ. ובאחרונים העירו שהתוס' בעצמם כתבו בכמ"ק שקרבן טעון אזהרה, נוכ"מ דס"ל להרמב"ם שגגות פ"א ה"ב, כמש"כ בקר"א כאן, ועוד אחרונים], ראה מזה בגליון הש"ס כאן, וכן בפירושו תוס' הגרע"א (מכות פ"ג מ"ט אות יז) ובספרו תשו' הגרע"א (מהד"ת סי'

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

א"ל רבינא לרב אשי א"כ וכו', אתא לקמיה דרבא. הקשה בהגהות מהרי"א חבר, הרי ביום שמת רבא נולד רב אשי [עי' בגמ' קידושין עב:], ונשאר בצ"ע, [וראה ברש"י חולין יז: ד"ה וכן אמר, דרב אשי לא ראה את רבא מעולם כדאמרי' בקידושין יום שמת רבא כו', ועי' גם בתוס' העניית כ: ד"ה א"ל]. ועי' גם בקר"א שתמה בזה [ומצדד להגיה א"ל רבינא לרב כהנא, והוא רבינא הראשון תלמיד רבא, אלא דלקמן א"ר אשי אמריתה לשמעתיא כו', ג"כ איכא למידק, היאך שמע רב אשי הקשיא מרבא, וי"ל ששמע הקשיא בביהמ"ד משמיה דרבא]. אכן בשטמ"ק כאן הגיה שצ"ל א"ל רבינא לאב"י. וכן בפ"י המיוחס להר"ח איתא "לאב"י". וכן הביא בדקדק"ס מגמ' בכת"י. ועי' בתוס' חולין (מת. ד"ה אמר רבינא) וברא"ש שם (פ"ג סי' כג). אמנם מפורש

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

ודן ק"ו פריכא ולא אדעתין, הלכך אין עונשין מן הדין. ובמהרש"א בסנהדרין (סד:) כתב טעם אחר עי"ש, [עי' בדברינו שם ד"ה העביר – ועי']. ועי' בגינת ורדים (כלל נ). ובלקח טוב (כלל ב) הביא כמה טעמים לזה. וכבר הארכנו עוד בזה במס' ב"ק (ב. ד"ה ולא – והטעם) עי"ש.

למ"ד עונשין מן הדין. כתב בהליכות עולם (ש"ד פ"ב) הטעם למ"ד דאין עונשין, כיון שהוא מסור לסברא, פעמים שאדם טועה

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

אין מזהירין מן הדין. כתב הרמב"ם (סהמ"צ סוף שורש יד) בהא שאין מזהירין מן הדין, שמ"מ אם נמצא העונש בכיבוד בתורה לעושה המעשה הזה, נדע בהכרח שהוא מעשה אסור מזהיר ממנו, [והקשה במג"ח (מ' קפ"א) דבגמ' כאן רוצה לילף האזהרה, ומ"מ לא ילפינן מק"ו משום דאין מזהירין מן הדין, והרי כאן העונש מפורש, וכ' שמצא קושיא זו בשעה"מ (מאכ"א פ"ב סוף ה"ב), והניח בצ"ע, וכמו"כ הקשה השעה"מ [וכן הקשה בגבורות ארי מכות יח:] מסוגיין עמש"כ המ"מ (שם ה"א) דכל היכי דאיכא עשה בלא"ה, ילפינן האזהרה מק"ו, [וכדברי המ"מ כתב גם הריטב"א ביבמות כב., ועי' בכס"מ אס"מ פ"ה ה"ו, ובלח"מ מאכ"א פ"ט ה"ב, ומשל"מ מאכ"א רפ"ב], והא כאן איכא עשה, ואפ"ה לא ילפינן האזהרה מק"ו. [ועי' בדברינו במס' מכות (יז: ד"ה וכו') באריכות]. ובעולת שלמה תירץ, דהרמב"ם מיירי דוקא באופן שהעונש היא מיתה או מלקות ואין בו אזהרה, אז ילפינן האזהרה בק"ו, משא"כ כשהעונש הוא כרת, וכאן העונש המפורש הוא כרת, לכן אין ללמוד בק"ו שהיא מלקות וכר'.

11. ספר איזהו מקומן

תאמר בפסח שיש לו תקנה - פירש"י בתשלומי פסח שני, וכתבו העול"ש ובחי' הגרז"ס דנראה דקאי אליבא דרחב"ע בפסחים דף צג. דעל הראשון אין חיוב כרת אא"כ לא עשה את השני דהשני הוא גמרו ותיקונו של הראשון, אכן עי' בעול"ש דמסיק דהתקנה הוא תיקון המציאות דהקרבת הקרבן ולא תיקון הכרת ולפי"ז אתי שפיר לכו"ע.

12. ספר איזהו מקומן

וכי מזהירין מן הדין - סברת אביי נראה דהק"ו הוי גילוי מילתא בעלמא דהוי בכלל האזהרה דמקדיש בשעת היתר הבמות והוי חד איסור, תדע דאמרינן בברייתא יכול יהא ענוש כרת ומהכי תיתי למימר הכי - קר"א, ועי' מצפ"א שכ"ה בהדיא שיטתו דאביי בסנהדרין עו. ובתמורה ט. וא"כ תמוה מאי מקשה הכא הגמ' עליו.

13. דף על הדף זבחים דף קו עמוד ב

בגמ': לומר לך, הזובח בשעת איסור הבמות, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב על פני השדה.

בספר נר למאור (פר' אחרי מות) כותב:

הדברים צריכים ביאור: מה הוא יסודה של השוואת קרבן בבמת יחיד לגבוה, להקרבת קרבן על פני השדה לעבודה זרה?

אשר לעצם איסור במת יחיד, מפורש שהאיסור בא כדי שלא תיפגע מרכזיותו של בית המקדש - "עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות", ובלשון מדרש תנחומא: "כל ימים עד שלא העמיד משה אוהל מועד היו הקרבנות קרבינ בכל מקום... כיון שהוקם המשכן א"ל הקב"ה למשה, אמור להם מכאן ואילך אין אתם רשאים להקריב קורבנות אלא באוהל מועד... שכן כתיב: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר". היכן בחר? בירושלים, שנאמר "כי בחר ה' בציון" (פר' אחרי אות י').

וכך מסביר מרן הראי"ה זצ"ל את דבר האיסור: "כי גם ההתאחדות לשם שמים על ידי הקיבוצים הקטנים שבבמות, מפסידה היא את יסוד אחדות האומה הכללית שבמרכזה הגדול, שרק על ידה תתגלה ותתקיים תכלית חפץ ה'... ולכן משנקבע המקום לקדושה הכללית בירושלים נאסרו הבמות".

ויפה כתב ה"כלי יקר": "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם וגו' לשכנו תדרשו ובאת שמה" - פתח הכתוב ב"תדרשו" לשון רבים, וסיים ב"ובאת" לשון יחיד, כי פסוק זה הוא אזהרה לרבים ואזהרה ליחיד, שלא יקריבו בבמה, לא זו [בלבד] רבים שיש לחוש שרצונם להבדל מעדת ישראל, אלא אפילו יחיד שאין בו חשש זה, מכל מקום לא יקריב בבמה".

הרי שבמת היחיד פוגעת באחדות האומה, וזה טעם מספיק לאיסור במת יחיד, גם כשהיא מלכדת קבוצת עובדי ה' שכוונתם לשם שמים. כל פגיעה באחדות האומה הרי זו פגיעה בנפש האומה, והיא חמורה כאילו שופך דמיה, על כן השתמשה תורה בביטוי החרף: "דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך". ומצינו שמשה רבנו ע"ה בדבריו אל קורח ועדתו, אף הוא השתמש בנימוק של הפגיעה באחדות: "אנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכהן גדול אחד ובית מקדש אחד".

14. ספר פרי צדיק פרשת ואתחנן - אות יג

הנה אנו קורין תמיד ... ופרשת ואתחנן בשבת נחמו. ... ופרשת ואתחנן שנזכר שם מענין התפלות שהתפלל משה רבינו ע"ה ואיתא שהתפלל תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן כדי שיכנוס לארץ קורין תמיד בשבת נחמן כדי לחזק לב נפשות ישראל המצפים לישועה שאל יתיאשו את עצמם מן הרחמים. וכדאיתא במדרש תנחומא פרשה זו שלא יאמר אדם הואיל

ועשה דייתיקי לא יתפלל עוד וכו', שהרי משה עשה דייתיקי וכו', ולכאורה הלא נלמד כל הג' התפלות עוד מהאבות וגם הלא ממש רבינו ע"ה נראה לכאורה להיפך שלא פעל כלום בכל התפלות שלו שיכנס לארץ. אמנם מפני שבחינה של משה רבינו ע"ה הוא בחינת התגלות של תורה שבכתב שהוא בלי שום הסתר שמרמז לעולם שכולו ארוך (כמו שנתבאר במק"א) ואם היה משה רבינו ע"ה נכנס לארץ היה שם ההנהגה על ידי בחינת תורה שבכתב והיה יורד להם המן מן השמים כמו שיהיה לעתיד לבוא ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ואתם כהני ה' תקראו וגו'. אבל הנהגת ארץ ישראל הוא בעצם בבחינת מלכות פה תורה שבעל פה ולכן לא היה באופן שיכנס משה רבינו ע"ה בפועל לארץ ישראל. וכדי שיקיים המצות שהם תלויים בארץ פעל זאת בכל התפלות שלו ביתר שאת שעל ידי התשוקה שלו בכל התפלות בא לתכלית המכוון של ביאת הארץ יותר מכאשר היה נכנס בפועל. **וכמו שכבר דברנו שבבחינת התשוקה של האדם מגיע יותר לתכלית המכוון עד בלי גבול ממה שעושה בפועל שהוא רק בגבול לפי ערך המעשה.** ועל זה קורין הפרשה זו תמיד בשבת נחמו כדי לחזק ידים רפות בז' דנחמתא שזה כמה שנים וכמה קיצים עברו ואיה הנחמות שלנו היעודים לנו בכל הפטורת ז' דנחמתא. ומזה יהיה נכון לבנו בטוח בה' שגם תפלותינו אינם חוזרים ריקם שאנו מתפללים תמיד ולירושלים עירך ברחמים תשוב הגם שאין אנו זוכים עוד בפועל אל יפול לב האדם עליו. מפני שבאמת כל התפלות של נפשות ישראל פועלים ברוחניות כל פרט נפש לפי ערך תשוקתו כך הוא זוכה לתכלית המכוון להתנחם בלבנו כמו שאמרו ז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. **וזו בודאי אין המכוון לעתיד לבא כי הלא נאמר בלשון הוזהר זוכה ורואה וכו'.** רק שלפי ערך התשוקה והגעגועים שלו בפנימיות הלב לעומת כן הוא זוכה מיד להיות רואה ומרגיש בלבנו בשמחתה בבחינת שמחו צדיקים בה'. **ועבור זה נתקנו כל נוסח התפלות בלשון הוזהר בונה ירושלים מצמיח ישועה המחזיר שכינתו לציון מפני שבאמת המה נענים בתמידות** וכמו שנאמר ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם: